

Állampolgárság vagy státustörvény?

Az elszakított nemzetrészek jogállásának rendezési lehetőségei

Kereken 80 esztendeje, hogy a nagyhatalmak Trianonban nyolc részre osztották a magyar nemzet addig egységes politikai testét. Azóta a nemzet számottevő része, több mint egyharmada, Magyarország határain kívül él. Az idők során többféle elgondolás született arra vonatkozóan, hogyan lehetne a nemzet politikai, gazdasági és kulturális egységét helyreállítani, és ezzel együtt a küllhoni magyarok problémáit megoldani. Az erre vonatkozó elképzelések nagyjából három kategóriába sorolhatók:

■ A nemzet integrálásának és a küllhoni magyarok problémáinak a megoldása szempontjából a maximumot a határok békés úton történő módosítása jelentené.

■ Közbülső megoldás lehetne az elcsatolt nemzetrészek részleges szuverenitásának biztosítása, vagyis az autonómiák létrehozása.

■ A minimumot a magyar állampolgárság alanyi jogon való kiterjesztése jelentené a nemzet egészére.

A fenti logika szerint az állampolgárság kiterjesztése, mint látjuk, már afféle hiánypótló megoldásként jön csak szóba, amely a nemzeti integráció vitathatóbb és kockázatosabb formáit lenne hivatott helyettesíteni. Nem véletlen, hogy az állampolgárság kiterjesztésének gondolata akkor vetődött fel, amikor a határon túli magyar autonómiák kérdése gyakorlatilag lekerült a napirendről.

A Magyarok Világszövetsége, amely korábban határozottan kiállt a magyar autonómiák létrehozása mellett, 1997-ben közzétett indítványában javasolta a teljes körű állampolgárság kiterjesztését az egész nemzetre. A javaslat szerint a magyar állampolgárság alanyi jogon minden magyart megilletne, aki erre igényt formál. Az indítvány nagy vitát váltott ki a magyar politikai életben, főként Magyarországon, de a kérdés hónapokon át foglalkoztatta – és megosztotta – a határon túli magyarságot is.

Az állampolgárság általában születés vagy származás alapján szereshető meg. Minthogy a magyarok többsége vagy az egykori Magyarország területén született, vagy magyar állampolgárok leszármazottja, az alanyi jogon való állampolgárság megszerzésének elvileg nincs akadály. Az akadály inkább politikai természetű. Az állampolgárságot például Németország kiterjesztette minden németre, Horvátország minden horvátra, de hasonlóképpen járt el Bulgária, Spanyolország, Olaszország, és – a zsidó anyától születettek esetében – Izrael is. Úgy tűnik, hogy az állampolgárság kiterjesztése a nemzet egészére az Unió tagországaiban jól kitapintható európai trend, a magyar belpolitikai helyzet azonban egyelőre nem kedvez a hasonló jellegű lépéseknek.

Erre enged következtetni az a körülmény is, hogy a Magyar Állandó Értekezlet legutóbbi ülésén a teljes körű állampolgárság kiterjesztésének gondolata helyett „a határon túli magyarok anyországi jogállása törvényi szabályozásának megteremtésére” tett kezdeményezést. Az elgondolás szerint a határon túli magyarok anyországi státusának az lenne a célja, hogy erősítse a szülőföldön maradás esélyeit és lehetőségeit, szemben a teljes körű állampolgársággal, amely – állítólag – serkentő hatással lenne a Magyarországra történő átteleülésre.

Nehéz lenne az állampolgárság kiterjesztésének minden várható demográfiai hatását megjósolni. De jóslatokra talán nincs is szükségünk. A jugoszláviai magyarság tömeges elvándorlása ékesen példázta, hogy a migráció vagy maradás leginkább a jövő perspektívájának a függvénye, amin a státustörvény vajmi keveset fog változtatni. Ha a gazdasági helyzet kilátástalanná válik, s valamely népesség veszélyeztetve érzi magát a többség által, a migrációnak semmi sem képes gátat vetni.

Az állampolgárság kiterjesztésének akár pozitív hatása is lehetne, amennyiben növelné az emberek mozgásterét, javítaná életesélyeiket, bizakodóbbá tenné őket, és a jövő generációra kivetített kilátásokat illetően erősítően hatna.

Magyarország belátható időn belül teljes jogú tagja lesz az Európai Uniónak. Vele ellentétben Ukrajna, Jugoszlávia, esetleg Románia is, ahol a magyar nemzet számottevő része él, minden bizonnyal sokáig kívül marad a schengeni határokon. Ebben a helyzetben a teljes körű magyar állampolgárság a nemzeti integráció fontos lépése lenne, amely megakadályozná az említett nemzetrészek teljes leszakadását. Ugyanakkor tisztában kell lennünk azzal, hogy ez a lépés a jelenlegi politikai vi-

szonyok közepe tette nem látszik ma kereszttülvihetőnek Magyarországon.

Akkor hát mi a teendő? Helyettesíthető-e valamivel az állampolgárság? Milyen eredmény várható a határon túli magyarok magyarországi státusának rendezésétől? Mit fog tartalmazni a „státust rendező törvény”? Milyen jogosultságokra terjed majd ki?

Egyelőre senki sem tud még pontos válasszal szolgálni, hiszen a státustörvény a jelen pillanatban alig több egy politikai fórum kijelentésénél, egy találgatásokra okot adó szándék bejelentésénél.

Minél bizonytalanabb, körülhatárolatlanabb a státustörvény, annál sokfélebbek a vele szembeni tartalmi elvárások és találgatások. Emiatt elképzelhető, hogy sok hiábavaló vitára kerül sor, sokféle magyarázat fog napvilágot látni, amelyek végeredményeként az egyelőre neve nincs státus bizonyára sokaknak csalódást fog okozni.

A tervezett státustörvénnyel kapcsolatos bizonyos feszültségek már most is megfigyelhetők a határon túli magyarság körében. Híre ment például, hogy magyarországi jogosultságokkal kizárólag azok fognak rendelkezni, akik nemzettagsági igazolvánnyal rendelkeznek, amit valamelyik küllhoni magyar párt állít ki részükre. Nem tudni, hogy mi a valóság alapjuk ezeknek a találgatásoknak, a „nemzeti kataszter” illetően összeállítása azonban kimondottan káros és veszélyes lenne a határon túli magyar közösségekre nézve. Bármely pártot vagy szervezetet ruházon fel a magyar törvényhozó a tagsági igazolványok kiadására, az veszélyes politikai eszközzé válna kezében, amely még jobban aláásná a magyar nemzeti közösségek különben is nélkülözött belső békéjét és egyetértését.

A határon túli magyarok státusát rendező törvénnyel szembeni legfőbb ellenvetés azonban abból származik, hogy az nem oldja meg a határon túli magyarok Trianon óta létező problémáját. Nevezetesen azt, hogy kisebbségi sorsban élnek. A státustörvény, bármilyen jogosultságokkal ruházza is fel a határon túli magyarokat, kisebbségi mivoltukon semmit sem változtat. Ellenkezőleg, míg korábban csak a többségi néphez képest minősültek kisebbségnek, a státustörvénnyel a magyar nemzetben belül is kisebbségnek minősítik őket. Az eddigi „jugókból”, „románokból”, „szlovákokból”, „ukránokból” „státus magyarok” lesznek Magyarországon.

Összefoglaló

Területrendezés, önrendelkezés, autonómia-ák nélkül nem lehet megnyugtató módon rendezni a határon túli magyarok helyzetét, amit a schengeni sorompó még súlyosabbá tesz számukra. A magyar politikai színtéren láthatóan morzsolódik, aprópénzre változik az autonómia igénye. A teljes körű magyar állampolgárság biztosítása már pótmegoldásként merült fel a Világszövetség részéről, valójában erre sincs készség.

Azok az elképzelések, amelyek a szülőföldön való megmaradás esélyeit és lehetőségeit a határon túli magyarok anyországi jogállásának a szabályozásától remélik, vajmi kevésbé számolnak a szórványosodás, a nemzetrészek felmorzsolódásának a veszélyével. A státustörvény bizonyos partikuláris problémák megoldására alkalmas lehet ugyan, a magyar nemzet szétszakítottaságából fakadó problémák kezelésére azonban nem alkalmas, mivel nem szünteti meg a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányokat.

Az MVSZ JOT a Magyarok Világszövetsége 1997-es indítványát tartja mérvadóknak, azaz úgy véli, hogy a nemzet integrációja és a kisebbségi helyzetből fakadó hátrányok megszüntetése érdekében alanyi jogon biztosítani kellene a magyar állampolgárságot mindazok számára, akik ezzel a lehetőséggel élni kívánnak.

Ugyanakkor politikailag üdvös lenne a státustörvény meghozása is, amellyel azonban azoknak a személyeknek a jogállását kellene rendezni, akik – függetlenül nemzetiségüktől – őshonos lakóként a határmenti övezetben élnek. Egy ilyen, esetleg csak az utazást és munkavállalást megkönnyítő törvénnyel jelentősen befolyásolni lehetne a többségében magyarok által lakott határ menti térségek megtartó erejét, ugyanakkor szorosabbá lehetne tenni a történelmi Magyarország egykori népei közötti kapcsolatot is.

Dr. HÓDI Sándor